

گذری بر اساطیر و الهه های

باستانی ایران زمین

نویسنده: علی رضایی

کارشناس ارشد تاریخ هنر ایران باستان

سرشناسه	رضای، علی، ۱۳۵۰
عنوان و نام پدیدآور	گذری بر اساطیر و الهه‌های باستانی / تألیف علی رضای.
منشخصات نشر	اردبیل: انتشارات هفت‌خط، ۱۳۹۶.
منشخصات ظاهری	۱۳۸ ص.؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۹۷۹۴۶-۶-۹
وضعیت فهرست نویسی	ف
یادداشت	عنوان دیگر: گذری بر اساطیر و الهه‌های باستانی ایران زمین.
یادداشت	کتابنامه.
عنوان دیگر	گذری بر اساطیر و الهه‌های باستانی ایران زمین.
موضوع	اساطیر ایرانی
موضوع	Mythology, Iranian
موضوع	اسطوره‌شناسی
موضوع	Mythology
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ ۴۴/۳۰۰۷۰۷۲۲۷۰ BL۲۲۷۰
رده بندی دیویی	۳۹۱/۱۳۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۵۰۱۶۴۹۸

نام کتاب: گذری بر اساطیر و الهه‌های باستانی ایران زمین

نویسنده و مؤلف: علی رضایی

ناشر: هفت خط چاپ اول ۱۳۹۶

تیراژ: ۵۰۰ جلد تیرگرافی، چاپ و صحافی: آرستان اسکندر

بها: ۱۲۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۹۴۶-۶-۹

مراکز پخش: ۱- اردبیل: بازار امام حسین (ع) طبقه دوم، پلاک ۲۱ تلفن: ۰۴۵۳۳۳۶۰۵۷۰ همراه: ۰۹۱۴۳۵۱۵۹۳۰

۲- اردبیل: مابین شریعتی و سه راه دانش، رویه روی قنادی حسین پور، پخش کتاب گاج- ۰۹۱۴۳۸۵۱۰۰۳

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
۹	اسطوره و الهه و مفهوم آن
۱۴	دین و اسطوره و تأثیر آن بر هنر
۱۸	انسان شناسی و اسطوره
۲۳	ایزدخدایان (الهه ها و اسطوره ها) ایرانی
۳۹	اسامی و عناوین اسطوره ها و الهه های (ایزدان) ایران باستان
۱۲۷	منابع و مآخذ

مقدمه

آنچه مسلم است اسطوره ها یا اساطیر و الهه ها (ایزدان) را باید همزاد با ادیان در زمره ناشناخته ترین و پرمرمز و رازترین گستره ها در حوزه دانش و فرهنگ بشری دانست. در واقع اسطوره نخستین سرچشمه تفکر و اندیشه و روح ملی است و در اصطلاح کلی نظامی است که توسط آن قدرت جهان بینی هر قوم به نمایش گذاشته می شود. مجموعه اساطیر و الهه ها را می توان به واقعیت بخشی به ارکان شکل دهنده به ادب بشری و محیط پیرامون زندگی وی اعم از زمینی یا فرازمینی که بواسطه زبان و یا تصاویر در قالب الگوبخشی و الگوگیری - نشانی ها، پیکره سازی ها و یا سمبل های رایج آن منطقه و قوم در تقویم ها و داستان های آفرینش - در عناصر ساختاری است، که از نحار مدل کیهانی در شکلی وهم انگیز و اسرارآمیز در برهه ای از تاریخ جریان داشته است. اما لازمه شناخت و آگاهی از این بحث، بر است بدانیم که واژه «اسطوره» از کجا آمده و معنا و مفهوم آن چه چیزی است؟ برخی از پژوهندگان، اسطوره را واژه ای تازی (عربی) بقی می کنند که برآمده از ریشه سطر

می‌باشد. این واژه در زبان عربی به معنای سخنان پریشان، افسانه‌گونه و شگفت‌آور به کار می‌رود و نیز به معنی افسانه و قصه مطرح می‌باشد. (۱) ر آیه ۳۱ سوره انفال از اساطیر اولین سخن به میان آمده و مراد حکایات و افسانه‌های دیرینه است.

«وَ إِذْ اَنطٰی ۚ یٰۤاٰیٰتُنَا قَالُوْا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَا اِنْ هٰذَا اِلَّا اَسَاطِیْرُ الْاَوَّلِیْنَ»

«و هنگامی که آیات ما بر آنها خواسته می‌شود می‌گویند شنیدیم (چیز مهمی نیست!) ما هم اگر بخواهیم مثل آن را می‌گوئیم اینها افسانه‌های پیشینیان است (ولی دروغ می‌گویند و هرگز مثل آن را نمی‌آورند).»

در برخی از منابع نیز آمده که «اسطوره» واژه‌ای عربی شده از کلمه یونانی «هیستوریا» (historia) به معنی «جستجو، آگاهی داستان» گرفته شده‌است. «نجف دریابندری در کتاب «افسانه‌ها» توضیح داده است که این واژه در زبان فارسی پیشینه چندانی ندارد و معادل فارسی دقیق‌تر برای لفظ myth و mytos (شرح: قصه، افسانه) در زبان لاتین، در فارسی «افسانه» می‌باشد ولی برخی نویسندگان دیگر مانند ژاله آموزگار و جلال ستاری همچنان واژه «اسطوره» را کافی دانسته و به کار برده‌اند.

باید توجه داشت که اسطوره چون از سطر برآمده، بیشتر بر جنبه نوشتاری آن تأکید می‌گردد. اما به طوری که پژوهندگان اساطیر باور دارند. اسطوره پیش از آن که با نوشته مرتبط باشد با ادب گفتاری اقوام سر و کار دارد، آن‌ها یکی از ویژگی‌های آن را در انتقال سینه به سینه آن شمرده‌اند لذا می‌توان چنین نتیجه گرفت که میان معنای اصطلاحی اسطوره و ریشه عربی آن پیوند بدون واسطه‌ای حاکم نیست.

اسطوره‌ها و الهه‌ها، چه از بعد سازگاری و چه از بعد سازگاری آن، شخصیت‌های برجسته و ماندگاری هستند که در بخش تاریک تاریخ ملت‌ها (پیش از شروع تاریخ نگاری و کتابت) زنده اند و به دلیل نقل شفاهی و سینه به سینه، با اشیاء و حوادث و سمبل‌ها و آرمان‌های ملت‌ها درآمیخته‌اند و به نمادهای هویتی و نمادین برای آنها و فرهنگشان تبدیل شده‌اند، گرچه به تمامی حقیقت ندارند و در وجودشان، حقیقت و رؤیا به هم گره خورده است، اما در هر حال بر ابعاد مختلف زندگی ملت‌ها موثر بوده است. مانند: سیمرغ (هما) و زال و رستم در فرهنگ ایرانی و گیلگمش در بین النهرین و حاتم طایی در حجاز و اطلس و آشیل در یونان.

در نهایت در این مرقومه بنده بر آنم که ضمن اشاره به جنبه های مختلف فلسفه اسطوره ها و الهه شناسی به صورت کلی، اطلاعاتی را در زمینه اسطوره ها و الهه های ایران زمین که بنا به شرایطی در زمان خودش مورد توجه و گاهاً پرستش مردمان و اقوام خاص خودش بوده است، جهت استفاده علاقمندان، دانشجویان و ایران شناسان قرار دهم. هرچند ممکن است در ارائه کم و کیف مطالب با فقدان ها و نواقص، روبرو شوم اما به هر حال سعی ام بر آن بوده که موارد و مطالب به صورت ملموس و قابل درک برای کلیه خوانندگان عرضه گردد.